

3.3 จัดให้มีศูนย์ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรผู้ดำเนินงานการศึกษา นอกโรงเรียน ทั้งภายในและภายนอกหน่วยงานและ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการการศึกษา นอกโรงเรียนระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

3.4 จัดให้มีการทบทวนและปรับโครงสร้างหน่วยงาน ของกรมการศึกษานอกโรงเรียนให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่ขยายตัวมากขึ้น

4. ให้มีการพัฒนาความพร้อมของหน่วยงานในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนในเรื่องจำนวน ประเภทวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และอาคารสถานที่ ให้มีคุณภาพ รวมทั้งปรับระบบการดำเนินงานคลังพัสดุให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. ให้มีระบบข้อมูลในการบริหารงบประมาณของทุกหน่วยงานอย่างเป็นปัจจุบันรวมทั้งให้มีการประสานงานเพื่อปรับปรุงระบบการจัดทำค่าของงบประมาณ การพิจารณาและการอนุมัติงบประมาณให้ไปสู่ระบบงบประมาณแบบแผนงานมากยิ่งขึ้น

6. ปรับปรุง กฎ ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมให้หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนในส่วนภูมิภาค และสถานศึกษามีความสามารถในการบริหารการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น

7. ขยายบทบาทความรับผิดชอบงานด้านการบริหารและวิชาการของส่วนภูมิภาคโดยให้มีการทบทวน ติดตาม และตรวจสอบการมอบอำนาจการบริหารและให้พิจารณาการกระจายอำนาจการบริหาร เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานยิ่งขึ้น

8. ให้พัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์งานการศึกษานอกโรงเรียนในทุกระดับ โดยเน้นการสร้างทัศนคติและการเห็นความสำคัญของการศึกษานอกโรงเรียนและการศึกษาตลอดชีวิต

9. ให้มีการส่งเสริมสวัสดิการในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมการศึกษานอกโรงเรียน

เมื่อพิจารณาข้อเสนอแนะในการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศไทย โดยที่ประชุมสัมมนา เรื่อง "จุดยืนและทิศทางของการศึกษานอกโรงเรียนของไทย" แล้วจะเห็นว่าข้อเสนอแนะดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายและมาตรการในการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ระยะที่ 7 เป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ที่ประชุมสัมมนาได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทิศทางและจุดเน้นของการศึกษานอกโรงเรียนในอนาคตไว้ ดังนี้

1. เน้นกลุ่มเป้าหมายที่ค้อยโอกาสและกลุ่มที่สามารถจะ เสริมสร้างการพัฒนาการศึกษาของระบบโรงเรียนให้ได้ผล อาทิ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มคนชรา ฯลฯ
2. เน้นการจัดหลักสูตรให้มีเนื้อหาของการทำงาน การพึ่งพาตนเองและการมีศีลธรรม จริยธรรมให้มากยิ่งขึ้น
3. เน้นการขยายการศึกษาโดยใช้เทคนิคของการสื่อสารมวลชนเข้าช่วยในการจัดการศึกษาของระบบโรงเรียนให้มากยิ่งขึ้น
4. เน้นกระบวนการประสานงานวิธีการและบริหารงานที่สามารถให้การศึกษากับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยใช้วิธีการเฉพาะที่เหมาะสมให้มากยิ่งขึ้น
5. เน้นการศึกษาอบรมและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาของระบบโรงเรียนให้มีความเข้าใจและรู้ถึงธรรมชาติของงานการศึกษาของระบบโรงเรียน
6. ต้องดำเนินการหามาตรการในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด
7. เน้นการจัดระบบการติดตามและประเมินผลการจัดงานการศึกษาของระบบโรงเรียน ทั้งระหว่างการดำเนินงานอยู่และหลังการดำเนินงานแล้ว
8. เน้นการจัดระบบการประสานงานทั้งระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน
9. วางมาตรการการใช้สื่อสารมวลชนเข้าดำเนินการศึกษาของระบบโรงเรียนให้กว้างขวาง
10. สนับสนุนให้มีการดำเนินงานการวิจัยที่เป็นประโยชน์และสนับสนุนแก่งานการศึกษาของระบบให้มากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อประมวลข้อมูลต่าง ๆ จากนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการศึกษาของระบบโรงเรียน และวัตถุประสงค์ หลักการในการจัดการศึกษาของระบบโรงเรียนของหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว อาจจะสรุปแนวโน้มของการศึกษาของระบบโรงเรียนของประเทศไทยได้อีกแนวทางหนึ่ง ดังนี้

1. ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาของระบบโรงเรียน จะเป็นไปในทิศทางที่มุ่งจัดการศึกษาของระบบโรงเรียน ให้ช่วยเสริมเติมเต็มการศึกษาในระบบโรงเรียนและสานต่อจากการศึกษาตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน การฝึกให้รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา มีความรู้และทักษะ

ที่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพ ตลอดจนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ และสามารถแสวงหาความรู้เพิ่มเติมแก่ตนเองได้ตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อมจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน นอกจากนี้ยังเน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกันของประชาชนในเมืองและในชนบท

2. แม้ว่าแนวโน้มในอนาคตนั้นกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนยังคงมี 3 ลักษณะที่สำคัญ คือ กิจกรรมที่ให้ความรู้พื้นฐาน กิจกรรมพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพ รวมทั้งกิจกรรมที่ให้ข้อมูลข่าวสาร หากแต่เนื้อหาในแต่ละกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ผู้รับบริการจะสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้งานได้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การฝึกทักษะวิชาชีพจะต้องดำเนินการเพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน มีเนื้อหาหลักสูตรที่สามารถสร้างให้ผู้เรียนช่วยตนเองได้ คิดเป็น วิเคราะห์ ปัญหาและเห็นแนวทางในการแก้ปัญหา สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำความรู้ในประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับตนเองและสภาพสังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนหลักสูตร และเนื้อหาควรจะสอดคล้องและ เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่นด้วย

3. เนื่องจากประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรม เป็นสังคมอุตสาหกรรม หรือสังคมเกษตรอุตสาหกรรม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงอาจจะใช้หลายวิธีการ หลายรูปแบบ ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สภาพการณ์ สิ่งแวดล้อมและเนื้อหาหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ห่างไกลหรือกลุ่มเป้าหมายที่ไม่มีโอกาสมา เข้ารับการฝึกอบรมหรือเรียนในรูปแบบชั้นเรียนได้ ทั้งนี้จะมีการส่งเสริมการใช้แหล่งวิทยาการชุมชนและผู้อำนวยการท้องถิ่นเป็นผู้สอนหรือวิทยากร ตลอดจนส่งเสริมการให้ใช้สื่อมวลชนทุกรูปแบบในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ แผ่นพับ แผ่นปลิว โปสเตอร์ ฯลฯ เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ของประชาชนมากที่สุด

4. เพื่อให้การกระจายกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างกว้างขวางและทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือและประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนทุกระดับกันให้มากขึ้น ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติในพื้นที่ เพื่อให้มีการระดมสรรพกำลังและมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่า ตลอดจนเพื่อกระจาย

บริการต่าง ๆ ลงไปในพื้นที่อย่างไม่ซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้จะได้มีมาตรการในการส่งเสริมให้
องค์กรและหน่วยงานในท้องถิ่น จัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนด้วยตนเอง โดย
ความสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

5. เพื่อให้การบริหารงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจะ
มีการลดความซ้ำซ้อนระหว่างขั้นตอนการบริหารงานในแต่ละหน่วยงานที่จัดกิจกรรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียน โดยอาจจะมีการสร้างเครือข่ายงานในระดับท้องถิ่นและมีการพัฒนาบุคลากร
ในระดับท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมองค์กรในระดับท้องถิ่นและ
ประชาชนให้มาร่วมในการกำหนดแผนงานและดำเนินกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาก
ยิ่งขึ้น

6. ในด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้ง
องค์กรและมูลนิธิต่าง ๆ ที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนขึ้น จะมีการกำหนดแนวนโยบายใน
การประสานงานอย่างชัดเจนมากขึ้น ตลอดจนมีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการประสานงาน
ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการที่ชัดเจน

7. แม้ว่าในปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ จะได้เห็นความสำคัญในการติดตามผล
ประเมินผล และวิจัยกิจกรรมหรือโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียนกันมากพอสมควรก็ตาม
แต่แนวโน้มในอนาคตนั้นหน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จะมีการวางแผน
สำหรับติดตามผล ประเมินผลและการวิจัยทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
มากยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเฉพาะเน้นหนักการวิจัยเชิงคุณภาพ
มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการพัฒนาความรู้ในเรื่องการวิจัย ประเมินผลบุคลากร
ในระดับปฏิบัติการ ซึ่งทำงานในพื้นที่มากยิ่งขึ้นด้วย

6.4 ผลการดำเนินงานที่สำคัญในช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 กรมการ ศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 81-84)

ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) กรมการ
ศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาพื้นฐานและต่อเนื่อง เพื่อเป็นพื้นฐาน
ในการแสวงหาความรู้และการดำรงชีวิต การให้บริการข่าวสารข้อมูล เพื่อให้ได้รับข้อมูลที่จำ

เป็นในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพและการพัฒนาชุมชน การสร้างระบบเครือข่าย การเรียนรู้เพื่อให้เกิดกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถจัดกิจกรรมและใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า การพัฒนาอาชีพเพื่อให้เกิดช่องทางในการประกอบอาชีพและพัฒนาฝีมือ นอกจากนี้ยังได้เน้นการสร้างกลไกในการให้ความรู้แก่ประชาชนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษานอกโรงเรียนระหว่างภาครัฐและเอกชน ชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน

การดำเนินงานในช่วงระยะเวลาดังกล่าว กรมการศึกษานอกโรงเรียนสามารถดำเนินการสนองนโยบายทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งส่งผลให้กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นที่ยอมรับและชื่นชมจากผู้รับบริการ ชุมชน และสังคมโดยมีสาระสำคัญของผลการดำเนินงานดังนี้

1. ด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและต่อเนื่อง รวมทั้งการพัฒนาอาชีพ กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้ขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนทั้งสายสามัญและอาชีพ ให้กับผู้ด้อยโอกาสที่หลากหลาย ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนปีละ 1-2 เท่าของจำนวนผู้รับบริการในช่วงต้นของแผน ซึ่งในปี พ.ศ. 2539 ดำเนินการได้มากกว่า 3 ล้านคน โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้ดำเนินการจัดการศึกษานอกโรงเรียนแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้แก่ แรงงานภาคอุตสาหกรรม ทหารกองประจำการ ผู้ต้องขัง ประชาชนบริเวณชายแดนและพื้นที่สูง ผู้พิการ ผู้นำท้องถิ่น และเยาวชนไทยในต่างประเทศ
2. ด้านการให้บริการข่าวสารข้อมูล มีห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัดครบทุกจังหวัด จัดตั้งห้องสมุดประชาชนระดับอำเภอและห้องสมุดเฉลิมราชกุมารีร้อยละ 80 ของจำนวนอำเภอ ขยายที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านได้ประมาณร้อยละ 50 ของหมู่บ้านทั้งหมด รวมทั้งปรับปรุงการบริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน ได้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพ ในปี พ.ศ. 2537 คณะรัฐมนตรีมีมติให้ดำเนินโครงการจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาให้กับประชาชนนอกระบบโรงเรียนและ เสริมการศึกษาในโรงเรียนเพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน โดยในปี พ.ศ. 2539 สามารถติดตั้งชุดอุปกรณ์รับสัญญาณดาวเทียมทั่วประเทศได้ประมาณ 10,000 จุด

4. ด้านวิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา ได้มีการพัฒนาการจัดกิจกรรมด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี คณิตศาสตร์และอวกาศ ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา (เอกมัย) ในรูปของนิทรรศการประจำและเคลื่อนที่ด้วยการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและ เอกชนจัดกิจกรรมสำคัญ ๆ เช่น จัดนิทรรศการไดโนเสาร์ กิจกรรมสุริยุปราคาเต็มดวง เมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2538 เป็นต้น และโดยมติคณะรัฐมนตรีได้มีการขยายการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา (รังสิต) เพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงครองสิริราชย์สมบัติครบ 50 ปี การจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดใน 6 เขตการศึกษา การพัฒนาอุทยานวิทยาศาสตร์พระจอมเกล้า ณ หว้ากอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อเป็นแหล่งด้านวิทยาศาสตร์ทางทะเล ธรรมชาติวิทยา คณิตศาสตร์ เทคโนโลยีและพลังงานเต็มรูปแบบ รวมทั้งการพัฒนาศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพเกษตรกรรมวัดญาณสังวรารามวรมหาวิหาร จังหวัดชลบุรี เพื่อเป็นแหล่งส่งเสริมและเผยแพร่ด้านเกษตรกรรมธรรมชาติและวิชาชีพอื่น ๆ

5. ด้านการระดมสรรพกำลัง ได้มีการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถานประกอบการร่วมเป็นเครือข่ายในการจัดการศึกษา ซึ่งได้รับความร่วมมือทั้งในด้านของวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร งบประมาณ และด้านวิชาการ รวมทั้งเป็นหน่วยจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ งานการศึกษานอกโรงเรียนสามารถขยายและให้บริการอย่างเจาะลึกแก่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้

6. ด้านการพัฒนาคุณภาพงานการศึกษานอกโรงเรียน ได้มีการพัฒนารูปแบบและ กิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน การจัดทำชุดการเรียนการสอน และการพัฒนาเทคโนโลยีเฉพาะด้าน การพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ตลอดจนการนิเทศติดตามผล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานการศึกษานอกโรงเรียน

7. ด้านการบริหารและการจัดการ ได้มีการจัดตั้งศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ ซึ่งเป็นสถานศึกษาในระดับอำเภอ จำนวน 810 แห่ง เพื่อเป็นศูนย์รวมการปฏิบัติการ ส่งเสริม สนับสนุน และการประสานงานการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบในระดับอำเภอ ซึ่ง ทำให้งานการศึกษานอกโรงเรียนสามารถให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง และทั่วถึง การจัดตั้งและขยายสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้แก่ ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนกรุงเทพมหานคร สถาบันการศึกษาและพัฒนาต่อเนื่องสิรินธร ศูนย์การศึกษาทาง

ไกลไทยคม เป็นต้น รวมทั้งได้มีการทดลองและพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างสมบูรณ์ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา นอกโรงเรียน ฉบับที่ 8

6.5 แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ผลิตานในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 4-5)

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เป็นกลไกในการพัฒนาคน อย่างเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พละนามัย และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการพัฒนาตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิต มีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข มีส่วนรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในประชาคมโลก

โดยที่ภารกิจที่สำคัญยิ่งของกระทรวงศึกษาธิการคือการพัฒนาคน ประกอบกับการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา จุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก็คือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย โดยจะต้องเอื้อและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งกล่าวแล้วข้างต้น ดังนี้

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต

ด้านจิตใจ มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม ความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา ความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านสติปัญญา คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ด้านสุขภาพอนามัย มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโตสมวัย ร่างกายแข็งแรง ปลอดภัยจากโรคมัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษและสารเสพติด

ด้านการประกอบอาชีพ มีทักษะ มีคุณธรรมและเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาชีพ และสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาชีพ

ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่จะทำให้ "คนมีความสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนแข็งแรง สังคมสันติ และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน"

กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา

เพื่อให้การพัฒนาบรรลุผลสมมติฐานดังกล่าว กลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาจะต้องครอบคลุมทั้ง

- ผู้ที่ผ่านการศึกษาไปแล้ว ทั้งที่กำลังอยู่ในวัยแรงงาน และพ้นวัยแรงงาน
- ผู้ที่กำลังรับการศึกษา
- ผู้ที่จะเข้ามาสู่การศึกษาในอนาคต

ทั้งนี้โดยจะให้บริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง รวมทั้งการเสริมสร้างโอกาสแก่กลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษและผู้ด้อยโอกาส โดยมุ่งเน้นกลุ่มต่อไปนี้เป็นพิเศษ

- กลุ่มผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก เช่น ผู้ที่ได้รับกระทบจากโรคเอดส์ เด็กเร่ร่อน และผู้ถูกประทุษร้ายทารุณ หรือผู้ที่ถูกกดขี่ข่มเหงทางเพศ
- กลุ่มผู้พิการ
- กลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู
- กลุ่มคนยากจนในเมืองและชนบท
- กลุ่มผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขัง
- กลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ ผู้ว่างงาน
- กลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม เช่น ชาวเขา ชาวเล เป็นต้น

จุดเน้นการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จากแนวโน้มการพัฒนาประเทศ คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต และสรุปผลการดำเนินงานและปัญหาในแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ของกระทรวงศึกษาธิการ ดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคนให้พร้อมที่จะเผชิญกับวิถีชีวิตและเพื่อให้อัตราการพัฒนาประเทศ

โดยส่วนรวมในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดจุดเน้นในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

6.6 สำคัญของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

หลักการ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540 : 17-30)

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มุ่งให้บริการทางการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชน โดยมีหลักการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 คือ มุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และรักที่จะ เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในสังคมแห่งการเรียนรู้ เน้นการศึกษาที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลางโดยให้ผู้เรียนมีบทบาทร่วมในการพัฒนาตนเอง ให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน มีรูปแบบการให้การศึกษาที่ให้โอกาสทางเลือกที่ดี และเหมาะสม เพื่อสนองความต้องการ ความสามารถและความถนัด รวมทั้งมีการระดมสรรพกำลังทุกส่วนในสังคมเพื่อการศึกษา

ในส่วนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ ที่มีภารกิจในการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนได้กำหนดหลักการดังนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540 : 17-20)

1. การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการระดมทรัพยากรทั้งมวลที่มีอยู่ในสังคมมาใช้ในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถของมนุษย์เพื่อที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง
2. ความสอดคล้อง เป็นการจัดการศึกษาที่เน้นความสำคัญในการให้บริการแก่ผู้เรียน โดยนำความสนใจ ความต้องการ ความถนัด ความสามารถ ความรู้เดิมและประสบการณ์ของผู้เรียนมาเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนา เป็นการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละชุมชนเป็นหลัก โดยให้ชุมชนเป็นผู้วางแผน กำหนดวิธีการปฏิบัติ และรับผิดชอบในการจัดการศึกษา รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพ เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาการศึกษาไปในทิศทางที่พึงประสงค์และสามารถพึ่งพาตนเองได้

จุดมุ่งหมาย

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักการ 3 ประการ คือ

1. พัฒนาคมน ให้ได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง มีศักยภาพการเรียนรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เพื่อที่จะได้พัฒนาความรู้ความสามารถและปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาทั้งปวง

2. พัฒนาครอบครัว ชุมชนและสังคม ให้ได้รับข่าวสารข้อมูลและมีกิจกรรมที่จะเพิ่มศักยภาพและความสามารถ ขณะเดียวกันได้รับการเสริมบทบาทให้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ในการพัฒนาคนในครอบครัว ชุมชนและสังคมของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อให้ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็งและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

3. พัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งปรับปรุงระบบและกระบวนการบริหาร รวมทั้งรูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ และผู้รับบริการทางการศึกษามีความพึงพอใจ

วัตถุประสงค์

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540–2544) มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน 3 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาคมน ให้มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ

1.1 มีศักยภาพการเรียนรู้ โดยเฉพาะทักษะการอ่านและการฟังเพื่อการรับความรู้และข่าวสารต่าง ๆ การเขียนเพื่อการบันทึกและการสื่อสารการพูดเพื่อการอธิบายและบอกถึงความต้องการ รวมทั้งทักษะชีวิตซึ่งเป็นทักษะที่ช่วยให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การตัดสินใจและคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งการเตรียมตัวเพื่ออนาคต

1.2 มีทักษะอาชีพและความสามารถในการจัดการ โดยเฉพาะการทำงานเป็นกลุ่ม และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

1.3 มีคุณธรรม จริยธรรม ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม มีจิตสำนึก

และความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

2. เพื่อพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้มีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ

2.1 เป็นสมาชิกที่ดี รู้จักและปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่มีต่อครอบครัว ชุมชน

และสังคม

2.2 ครอบครัวและชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง

2.3 ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการเชื่อมโยงและถ่ายทอดความรู้และ

ประสบการณ์ให้แก่สมาชิกและผู้อื่นในสังคม

3. เพื่อพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษานอกโรงเรียนให้มีคุณลักษณะที่สำคัญคือ

3.1 มีรูปแบบกิจกรรม หลักสูตร สื่อ กระบวนการเรียนการสอนที่สามารถ

ตอบสนองความต้องการและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน

3.2 มีระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพในด้านการวางแผนงบประมาณ การติดตามประเมินผล การพัฒนาบุคลากร การกระจายอำนาจ และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศใน

การทำงาน

3.3 มีการระดมสรรพกำลังจากประชาชน ชุมชน องค์กร ภาครัฐและเอกชน

ในการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ บุคลากร วิชาการ เงินทุนอุดหนุน ฯลฯ และร่วมเป็นเครือข่ายในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

นโยบาย

เพื่อให้การดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็น

ไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

จึงได้กำหนดนโยบายการศึกษานอกโรงเรียนไว้ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540: 31-32)

1. ขยายบริการการศึกษานอกโรงเรียนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยจัดการศึกษาสายสามัญ สายอาชีพ และการศึกษาด้านวิชาชีพให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนและประชาชนทั่วไป เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและ เสมอภาคเท่าเทียมกัน

2. เร่งพัฒนาคุณภาพงานการศึกษานอกโรงเรียน ให้มีมาตรฐาน รวมทั้งเป็นที่

พึงพอใจของผู้รับบริการและ เป็นที่ยอมรับของสังคม

3. เปรียบปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอนการศึกษานอกโรงเรียน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของบุคคล เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีกระบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สภาพของพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาในอนาคต

4. เปรียบพัฒนาระบบบริหารและการจัดการให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งปรับปรุงระบบบริหารและการจัดการของหน่วยงานในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกแห่งให้มีความทันสมัย และมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานที่มีคุณภาพโดยการกระจายอำนาจ รวมทั้งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้สามารถจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่สนองความต้องการของบุคคล และชุมชน

เป้าหมายการดำเนินงาน

เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) จึงได้กำหนดเป้าหมายของการดำเนินงานไว้ดังนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540 : 21-25)

1. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคน

ด้านปริมาณ

1. จัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการรู้หนังสือให้แก่ผู้ไม่รู้หนังสือไทย ให้ได้รับการศึกษาจนถึงระดับประถมศึกษา จำนวนร้อยละ 80 ของผู้ไม่รู้หนังสือที่สำรวจพบในแต่ละปี
2. จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งสายสามัญและสายอาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และอยู่นอกระบบโรงเรียน จำนวนร้อยละ 60 ของประชากรวัยแรงงาน
3. จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพให้กับกลุ่มเป้าหมายที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและอยู่นอกระบบโรงเรียน จำนวนร้อยละ 50 ของประชากรวัยแรงงาน
4. จัดการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพและเพื่อเตรียมคนเข้าสู่แรงงาน เฉลี่ยปีละ 800,000 คน

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการสอนวิชาชีพในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษา จำนวนร้อยละ 50 ของจำนวนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในชนบททางไกล

6. จัดนิทรรศการ และกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและประชาชนทั่วไป โดยมีผู้เข้าชมเป็นเด็กเฉลี่ยปีละ 2.5 ล้านคน และผู้ใหญ่เฉลี่ยปีละ 1 ล้านคน

7. จัดและส่งเสริมให้มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม กีฬา นันทนาการ แก่บุคคลให้ได้ร้อยละ 10 ของประชากรที่อยู่นอกโรงเรียน

ด้านคุณภาพ

1. ผู้ที่ได้รับการศึกษาพื้นฐานจะสามารถอ่านออกเขียนได้ นำความรู้พื้นฐานที่ได้รับไปประกอบ การคิด การแก้ปัญหา การตัดสินใจในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการนำไปสู่การประกอบอาชีพ

2. ผู้ที่ได้รับการศึกษาสายสามัญจะได้รับความรู้ความสามารถนำไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น หรือนำไปสู่การประกอบอาชีพ และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. ผู้ที่ได้รับการศึกษาด้านอาชีพ จะได้รับการเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน การดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพอิสระ การพัฒนาทักษะอาชีพที่ทำอยู่ หรือเพื่อเข้าสู่อาชีพในตลาดแรงงาน

4. ผู้ที่ได้รับการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจะได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน

5. ผู้ที่ได้รับการศึกษาตามอัธยาศัย จะได้รับความรู้ ข้อมูล ข่าวสารที่ทันสมัย เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน

6. ผู้ที่ได้รับการศึกษาจากการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียน จะได้รับการพัฒนาทักษะในอาชีพที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพในอนาคต

2. การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครอบครัว ชุมชนและสังคม

ด้านปริมาณ

1. จัดและส่งเสริมกิจกรรมครอบครัวศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จัดรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ การเผยแพร่ด้วยสื่อเอกสาร ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งการแนะนำให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมแก่ครอบครัว

2. จัดและส่งเสริมกิจกรรมการศึกษาชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเองโดยการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประชุม อบรม ซึ่งเป็นกิจกรรมต่อเนื่องในการพัฒนาให้แก่ชุมชนต่าง ๆ

3. จัดและส่งเสริมให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ถ่ายทอดความรู้ที่ใช้ในการดำรงชีวิตในทุก ๆ อำเภอ

ด้านคุณภาพ

1. สมาชิกในครอบครัวได้รับข่าวสารข้อมูล และเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว

2. ครอบครัวมีความอบอุ่น และสมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี

3. ครอบครัวได้รับการพัฒนาศักยภาพและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมทุกระดับอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครอบครัวและชุมชนมีบทบาทในการเชื่อมโยง ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้แก่สมาชิกและผู้อื่นในสังคม

5. ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเอง และร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้

6. ชุมชนร่วมอนุรักษ์ พัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

7. ชุมชนและสังคมมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

3. การพัฒนาระบบบริหารและการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

ด้านปริมาณ

1. จัดตั้งและขยายศูนย์วิทยาศาสตร์ เพื่อการศึกษาในส่วนภูมิภาค

1.1 ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาและห้องฟ้าจำลองระดับภาคทุกภาค

ภูมิศาสตร์

1.2 ขยายการจัดตั้งศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาจังหวัดในจังหวัดที่มี

ความพร้อมอย่างน้อยในเขตการศึกษาอีกเขตการศึกษาละ 1 แห่ง

2. จัดตั้งห้องสมุดประชาชนให้ครบทุกอำเภอ และจัดตั้งเพิ่มอีก 1 แห่งในทุกอำเภอขนาดใหญ่ที่มีความพร้อม

3. จัดตั้งที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านให้ครบทุกหมู่บ้านที่มีความพร้อม

4. จัดตั้งและส่งเสริมให้มีเครือข่ายและศูนย์การเรียนรู้ให้ครบทุกชุมชนที่มีความพร้อม

ความพร้อม

5. ขยายสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครและศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอให้ครบทุกอำเภอ

6. พัฒนาครูวิชาเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน จำนวนอย่างน้อยปีละ 500 ชุด

7. จัดนิทรรศการและกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อย่างน้อยปีละ 50 เรื่อง

8. จัดให้มีครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียนในทุกตำบล

9. พัฒนาระบบการออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์และการผลิตสื่อเทคโนโลยีทางการเรียนการสอน ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

1) รายการวิทยุ ประมาณปีละ 10,000 รายการ

2) รายการโทรทัศน์ ประมาณปีละ 1,000 รายการ

3) สื่อวีดิทัศน์ ประมาณปีละ 1,000 รายการ

ด้านคุณภาพ

1. ปรับปรุงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและภารกิจของหน่วยงานและสถานศึกษาให้มีความชัดเจน สามารถปฏิบัติงานเชื่อมโยงกันรวมทั้งกำหนดและวางแผนกรอบอัตรากำลังทุกหน่วยงาน

2. จัดให้มีการกระจายอำนาจ การตัดสินใจ และมอบอำนาจไปยังหน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับ

3. จัดให้มีการวางแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนเฉพาะพื้นที่ และให้มีการจัดสรรงบประมาณแบบเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับพื้นที่

4. จัดและส่งเสริมให้บุคลากรกรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับเข้ารับ

การฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุมสัมมนา เพื่อการเพิ่มพูนความรู้และการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงาน

5. ปรับปรุงแก้ไข กำหนดกฎ ระเบียบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบบริหารและการให้บริการ
6. จัดให้มีการพัฒนารูปแบบ กิจกรรม รวมทั้งการพัฒนาวิชาการต่าง ๆ เพื่อเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา และพัฒนางานที่รับผิดชอบ
7. ให้มีการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนทุกระดับทุกประเภทแบบครบวงจร โดยให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม
8. ให้มีการพัฒนาคุณภาพสื่อการเรียนการสอน การศึกษานอกโรงเรียนทุกประเภทอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม
9. พัฒนามาตรฐานการศึกษาโดยการพัฒนาระบบการทดสอบข้อสอบมาตรฐาน การจัดทำคลังข้อสอบ และการทดสอบโดยใช้คอมพิวเตอร์
10. ส่งเสริมและพัฒนาเครือข่ายที่จะร่วมจัดการศึกษานอกโรงเรียน
11. ให้มีการระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งจากประชาชน หน่วยงานภาครัฐและ เอกชนในการจัดการศึกษา
12. นำเทคโนโลยีและสารสนเทศที่ทันสมัยรวมทั้งมีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารงาน

กลุ่ม เป้าหมาย

แผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มุ่งให้บริการทางการศึกษานอกโรงเรียนแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาและผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งประชาชนทั่วไป โดยจัดการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาตามอัธยาศัย และเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับบริการทางการศึกษา เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540 : 26)

1. ผู้ที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เด็กที่ถูกใช้แรงงาน เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ เด็กเร่ร่อน เด็กที่ยากจนและไม่มีโอกาสศึกษาต่อ กลุ่มสตรีในธุรกิจบริการ

ทางเพศ สตรีที่ถูกเลือกปฏิบัติ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มคนยากจนในเมืองและชนบท กลุ่มผู้ถูกคุมความประพฤติและผู้ต้องขัง และกลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม

2. ผู้ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพตนเอง ได้แก่ ผู้ใช้แรงงานเกษตรกร ผู้นำท้องถิ่น ทหารกองประจำการ ผู้ปฏิบัติศาสนกิจ ชาวไทยในต่างประเทศ และนักเรียนในระบบโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวสามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้

1. ด้านพื้นที่

- 1.1 ประชาชนในเขตพื้นที่เป้าหมายตามแผนความมั่นคงของชาติ
- 1.2 ประชาชนในเขตพัฒนาพื้นที่เฉพาะ
- 1.3 ประชาชนในเขตพัฒนาพื้นที่ภาคมหานคร

2. ด้านลักษณะ เฉพาะ

- 2.1 กลุ่มผู้มีฐานะด้อยทางเศรษฐกิจและสังคม
- 2.2 กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมเฉพาะ
- 2.3 กลุ่มคนพิการ
- 2.4 กลุ่มผู้สูงอายุ
- 2.5 กลุ่มแรงงานในภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการ
- 2.6 กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพในหน่วยงานภาครัฐ/องค์กร/เอกชน
- 2.7 กลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนกิจ
- 2.8 กลุ่มชาวไทยในต่างประเทศ
- 2.9 กลุ่มนักเรียนในระบบโรงเรียน

รายละเอียดกลุ่มเป้าหมายมีดังนี้

1. กลุ่มเด็ก หมายถึง ผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ที่ด้อยโอกาส กลุ่มต่าง ๆ เช่น เด็กถูกใช้แรงงาน เด็กเร่ร่อน เด็กพิการ เด็กในธุรกิจบริการทางเพศ เป็นต้น
2. กลุ่มสตรี หมายถึง สตรีที่ด้อยโอกาส ได้แก่ สตรีกลุ่มเสี่ยงและสตรีในธุรกิจบริการทางเพศ
3. กลุ่มผู้ต้องขัง หมายถึง ผู้ที่ต้องโทษถูกคำพิพากษาให้จำคุกในเรือนจำ ทัณฑสถาน หรือสถานพินิจต่าง ๆ

4. กลุ่มผู้ใช้แรงงาน หมายถึง ผู้ใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจและบริการ รวมทั้งแรงงานรับจ้างทั่วไป ทั้งในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรและเอกชน
5. กลุ่มคนพิการ หมายถึง ผู้ที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ครบ ได้แก่ หูหนวก เป็นใบ้ แขนขาด ขาขาด ตาบอด
6. กลุ่มทหารกองประจำการ หมายถึง ผู้ขึ้นทะเบียนและอยู่ในระหว่างรับราชการทหารประจำการตามพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 เช่น ทหารกองประจำการทหารประจำการ อาสาสมัครทหารพราน ฯลฯ
7. กลุ่มเกษตรกร หมายถึง ผู้ที่มีอาชีพทางด้านเกษตรทุกสาขา เช่น ทำป่าไม้ ทำประมง ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รวมถึงคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
8. กลุ่มผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
9. กลุ่มชาวไทยภูเขา หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงบริเวณภูเขาชายแดนไทยในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีภาษาและวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม
10. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองท้องถิ่นที่ตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบล กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และกรรมการหมู่บ้าน
11. กลุ่มชุมชนแออัด หมายถึง ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่อยู่ในเมือง
12. กลุ่มชาวไทยมุสลิม หมายถึง ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม และอาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
13. กลุ่มผู้ปฏิบัติศาสนกิจ หมายถึง พระภิกษุ สามเณร นักบวชในศาสนาิกายต่าง ๆ และฆราวาสผู้ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนและเผยแพร่วัฒนธรรมของศาสนาต่าง ๆ
14. กลุ่มผู้ทิ้งการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อ อันเนื่องมาจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
15. กลุ่มชาวไทยในต่างประเทศ หมายถึง เด็กและเยาวชนไทยที่เกิดและพำนักอยู่ในต่างประเทศ รวมทั้งคนไทยที่ไปประกอบอาชีพในต่างประเทศ
16. กลุ่มนักเรียนในโรงเรียนเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนที่ได้รับการหรือเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ

17. กลุ่มพิเศษอื่น ๆ หมายถึง กลุ่มประชาชนที่มีการรวมกลุ่มโดยหน่วยงานที่สังกัด หรือรวมกลุ่มกันเองและมีความประสงค์จะรับบริการทางการศึกษานอกโรงเรียน เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มพนักงานบริการ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์

การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กรมการศึกษานอกโรงเรียนใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานโดยรวม ดังนี้

1. การระดมสรรพกำลัง

เพื่อให้ทุกส่วนของสังคมทั้งประชาชน ชุมชน องค์กรภาครัฐและเอกชน สถาบันต่าง ๆ ของสังคมร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกชั้นตอน โดยการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ เงินทุนอุดหนุน วัสดุอุปกรณ์ วิชาการ และร่วมเป็นเครือข่ายการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนเพื่อให้เข้าถึงบริการทางการศึกษาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง

2. การจัดการศึกษาที่สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียน

เพื่อเปิดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยให้ผู้เรียนสามารถเลือกแผนการเรียนของตนเอง ที่สอดคล้องกับความรู้และประสบการณ์เดิม โดยมีการแนะแนว การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งการปรับกระบวนการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายวิธีเรียน เพื่อเอื้อต่อผู้เรียนในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

3. การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบครบวงจร

เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพอีกทั้งหน่วยงานมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกหน่วยจะมีการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพงานการศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา เพื่อนำผลมาใช้ในการพัฒนางานการศึกษานอกโรงเรียนแบบครบวงจร

4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการและพัฒนาการเรียนการสอน

เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานเท่าเทียมกัน ตลอดจนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในสภาพสังคมของข่าวสารข้อมูลหน่วยงานและบุคลากรของกรมการศึกษานอกโรงเรียนจะได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อการจัดการ รวมทั้งพัฒนาการ

เรียนการสอน

5. การปรับปรุงการบริหารและการจัดการการศึกษา

เพื่อให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและชุมชน จะมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจในการบริหารจัดการ การปรับปรุงบทบาทหน้าที่ขององค์กร ปรับปรุงระบบการวางแผนงบประมาณ และการพัฒนาบุคลากร

6.7 ทิศทางการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8

กล่าวโดยสรุป ภารกิจของกรมการศึกษานอกโรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 7 นั้น เป็นภารกิจที่มีความสำคัญซึ่งจะต้องมีการขยายดำเนินการทั้งในเชิงปริมาณ และการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถบริการแก่ประชาชนทุกคนได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส มีการขยายและพัฒนาเครือข่าย แหล่งความรู้ประเภทต่าง ๆ การจัดการศึกษาทางไกลไปสู่ประชาชนทั่วประเทศ มีการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อให้การบริการดังกล่าวส่งผลให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมทั้งสร้างเสริมความตระหนักในโอกาสและความจำเป็นของการศึกษา ซึ่งนับเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชน

ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมคนเข้าสู่สภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ กรมการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของกลไกทางการศึกษาในการพัฒนาคน จึงได้กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ดังนี้ กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2540 : 11-13)

1. กรมการศึกษานอกโรงเรียนจะมีบทบาทในการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมให้บุคคลได้รับการพัฒนาทักษะพื้นฐานเพื่อการเรียนและรับรู้ ทักษะการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดและสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลและสังคม ทักษะการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ทักษะการตัดสินใจเพื่อเลือกแนวทางการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การบรรลุคุณภาพของความเป็นมนุษย์

2. มีบทบาทในการส่งเสริมให้บุคคลมีการศึกษาและการพัฒนาต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเน้นให้เป็นการศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่าง

กว้างขวาง โดยเฉพาะการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3. เน้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน องค์กรภาครัฐ เอกชน และสถาบันอื่น ๆ ในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้คนไทยทุกคนได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

4. มีบทบาทในการสนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานะยากจนได้รับการจัดการศึกษาในลักษณะให้เปล่ามากขึ้น ขณะที่ประชาชนทั่วไปจะต้องรับผิดชอบต่อในการได้รับการบริการการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ได้เปรียบในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อคนด้อยโอกาสและคนในชนบทมากขึ้น

5. มีบทบาทในการให้ความรู้และข่าวสารข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนในการรับความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ซึ่งเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์

6. เนื้อหาในส่วนที่เป็นภารกิจของกรมการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากจัดให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนแล้ว ยังเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งในด้านความเป็นไทย และความเป็นสากล โดยมีเนื้อหาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย การเมืองการปกครอง คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม

7. มีการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยการพัฒนาหลักสูตร สื่อ รูปแบบกิจกรรม กระบวนการเรียนการสอน บุคลากร ผู้สอน รวมทั้งมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

8. มีการพัฒนาระบบบริหารและการจัดการ โดยการปรับปรุงบทบาทหน้าที่ กระบวนการทำงาน การกระจายอำนาจ การพัฒนาบุคลากร การวางแผนและงบประมาณ และระบบสารสนเทศ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

9. มีการจัดการศึกษาที่เสริมในระบโรงเรียนให้กับนักเรียน ซึ่งอยู่ในชนบทห่างไกลให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน

ปัจจัยที่ ก่อหนุนการปฏิบัติงานของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

ด้วยความตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อปวงชน รวมทั้ง